

במדבר

הסבר סדר השבטים
במחנות, בזמן נסיעתם ובנחלת הארץ

מנין השבטים והדגלים לפי הגודל

המחנה/השבט	גודל השבט	מספר השבט לפי גדלו	גודל המחנה
יהודה יששכר זבולן	74600	1	151450
	45400	8	
	57400	4	
ראובן שמעון גד	46500	6	186400
	59300	3	
	45650	7	
אפרים מנשה בנימין	40500	10	108100
	32200	12	
	35400	11	
דן אשר נפתלי	62700	2	157600
	41500	9	
	53400	5	
	603550		

1) סדר השבטים בתוך המחנה

- הכלל – הגדול בראש, השני מאסף, הקטן באמצע
 - בנסיעת השבטים - בכל מחנה השבט הגדול ביותר נסע ראשון, השבט השני בגודלו היה מאסף, והשבט השלישי בגודלו נסע באמצע.
- (יוצא מן הכלל הזה הוא ראובן, שנסע ראשון בדגלו אף על פי שהיה רק שני בגודלו, וזה בגלל הבכורה),

2) סדר נסיעת המחנות

- וכן בנסיעת המחנות עצמם (מחנה יהודה נסע ראשון בגלל המלוכה ששייכת ליהודה, אכן לאחריו ראובן, המחנה הגדול ביותר, נסע ראשון דן, השני בגודל, מאסף, ואפרים הקטן, באמצע.

3) סדר קרבנות הנשיאים

- לשים לב - סדר הקרבת הנשיאים בפרשת נשא – בדיוק לפי סדר נסיעתם¹.

1. יהודה
2. יששכר
3. זבולן
4. ראובן
5. שמעון
6. גד
7. אפרים
8. מנשה
9. בנימין
10. דן
11. אשר
12. נפתלי²

¹ במפקד בפרשת פנחס המחנות נשארו אותו דבר, אבל הסדר השתנה קצת. מחנה ראובן מוזכר לפני מחנה יהודה וכן מנשה מופיע לפני אפרים.
² גם גודלם של השבטים השתנה.

שינוי באחוזים	שינוי במספרים	השבט לפי גדלו	גודל השבט פנחס	השבט לפי גדלו	גודל השבט במדבר	המחנה/השבט
-6%	-2770	9	43730	6	46500	ראובן
-63%	-37100	12	22200	3	59300	שמעון
-11%	-5150	10	40500	7	45650	גד
+3%	+1900	1	76500	1	74600	יהודה
+42%	+18900	3	64300	8	45400	יששכר
+5%	+3100	4	60500	4	57400	זבולן
+64%	+20500	6	52700	12	32200	מנשה
-20%	-8000	11	32500	10	40500	אפרים
+29%	+10200	7	45600	11	35400	בנימין
+3%	+1700	2	64400	2	62700	דן
+29%	+11900	5	53400	9	41500	אשר
-15%	-8000	8	45400	5	53400	נפתלי
-.3%	-1820		601730		603550	

- 4) הפרדה בין בני האמהות ובני השפחות
- עוד כדאי לשים לב – בחלוקה בין המחנות שמרו על הפרדה בין בני האמהות לבני השפחות (עם חריג אחד – גד).³

	בני אמהות
לאה	1. יהודה
לאה	2. יששכר
לאה	3. זבולן
	בני אמהות (חריג אחד)
לאה	4. ראובן
לאה	5. שמעון
זלפה (לאה)	6. גד
	בני אמהות
רחל	7. אפרים
רחל	8. מנשה
רחל	9. בנימין
	בני שפחות
בלהה (רחל)	10. דן
זלפה (לאה)	11. אשר
בלהה (רחל)	12. נפתלי

³ מעניין לציין עוד שחלוקה זו בין בני האימהות ובני השפחות נשמרה גם ברשימה של שבטי המרגלים בפרשת שלח:

בני אימהות

בני לאה: ראובן
שמעון
יהודה
יששכר

בני רחל: אפרים
בנימין

בן לאה: זבולן

בן רחל: מנשה

בני שפחות

בן בלהה: דן

בן זלפה: אשר

בן בלהה: נפתלי

בן זלפה: גד

5) הפרדה בין בני רחל ובני לאה

- לשים לב עוד – בחלוקה בין המחנות שמרו על הפרדה בין האמהות, כל בני רחל יחד וכל בני לאה יחד (עם חריג אחד – אשר, מצאצאי זלפה, שפחת לאה, שהיה עם בני בלהה, שפחת רחל).

והיה לזה השפעה לעתיד. שבט אשר נחשב לשומר על הגבול (הצפוני) של ארץ ישראל. תפקידו למנוע מהשפעות הכנענים יושבי לבנון לחדור פנימה לארץ ישראל. אשר הורגל באומנות הזו במדבר. שם הוא למד איך לשמור על עצמאותו ועל ייחודו, אף על פי שהיה חי בסביבה של בני אמא אחרת. הוא השבט היחיד שלא שכן עם שאר שבטי אמו, לאה, אלא דוקא עם בני רחל.

6) סדר השבטים בנחלת הארץ

- היינו מצפים שסדר נחלות השבטים בארץ ישראל יהיה לפי אותה מתכונת שחנו במדבר, אבל כנראה תוכניתו של הקב"ה היתה אחרת, וכן עלה בגורל חלוקה שונה. גם בנחלות הארץ יש לחלק את י"ב השבטים לארבע קבוצות. בעבר הירדן חיו:

לאה	ראובן
זלפה (לאה)	גד
רחל	מנשה (חצי שבט)

בדרום חיו:

לאה	יהודה
לאה	שמעון
רחל	בנימין

במרכז חיו:

בלהה (רחל)	דן
רחל	אפרים (ומנשה)
לאה	יששכר

בצפון חיו:

זלפה (לאה)	אשר
בלהה (רחל)	נפתלי
לאה	זבולון

7) מה השתנה

- כפי שרואים, בנחלת הארץ כל המחנות השתנו על ידי החלפת שבט אחד (שני מחנות החליפו רק שבט אחד) או שני שבטים (שני מחנות החליפו שני שבטים מהמחנה שלהם).

החליפו שנים:

מחנה יהודה - יששכר וזבולון הוחלפו עם שמעון ובנימין
מחנה אפרים - מנשה ובנימין הוחלפו עם יששכר ודן

החליפו אחד:

מחנה ראובן - שמעון הוחלף עם מנשה
מחנה דן - דן בעצמו הוחלף עם זבולון

8) למה השתנה

- יש הסבר להחלפות הללו באופן כללי – שכשמיגיעים לארץ רצון ה' היה גם לאחד את עם ישראל להיות עם אחד. אמנם בד בבד היה רצון לשמור על ייחודו של כל שבט ושבט, כדי לשמור על תכונותיהם הטובות לנצח. הדרך לעשות את זה הייתה לשמור על החלוקה לשבטים אבל לשבור את שבטיות היתר של המחנות. וזה על ידי שבירת שתי החלוקות שהיו במדבר שהזכרנו לעיל:

- ההפרדה שהיתה בין בני האמהות ובני השפחות
- ההפרדה שהיתה בין השבטים על בסיס האמהות, בני רחל לחוד ובני לאה לחוד.

כלומר, בארץ ישראל, קבוצות השבטים תהיינה מעורבות כך שבכל קבוצה יהיו שבטים של בני אמהות עם בני שפחות, (חריג אחד – קבוצת יהודה, בנימין ושמעון, שכולם בני אמהות) וגם בכל קבוצה חלק מהשבטים יהיו מבני לאה וחלק מבני רחל, כדי שיהיו מעורבבים יחד.

9) הסבר החלוקה החדשה

- ואפשר להסביר גם את החלוקה של כל הקבוצות הללו בנחלת ארץ ישראל באופן פרטני.

- הקבוצה בדרום – יהודה, שמעון ובנימין
החיבור של שמעון ויהודה הוא מתבקש כי נחלת שמעון היו מובלעות בתוך נחלת יהודה. גם החיבור של ראובן הכרחי כי לשניהם יש חלק מובהק בבית המקדש שנמצא בשטח שניהם. ויש בזה גם רקע היסטורי, כי יהודה הוא זה שערב לבנימין לפני

יעקב אבינו והוא זה שניסה להציל אותו ממאסר של המושל במצרים.

○ הקבוצה בעבר הירדן – ראובן, גד וחצי שבט מנשה ראובן, גד ומנשה שכולם נמצא יחד בעבר הירדן, ברור שהם יהיו בקבוצה משלהם, הרי גד וראובן בחרו להיות שם ולא להיכנס לגבולות ארץ ישראל. (אמנם לא כתוב אצל חצי שבט מנשה שהם בקשו את עבר הירדן, אבל כך היה רצון ה' שהם יצטרפו לקבוצה הזו, אולי כדי להיות משפיעים רוחניים לגד וראובן. עיין בפירוש העמק דבר.)

○ הקבוצה בצפון – אשר, נפתלי וזבולון אשר ונפתלי הם תמיד יחד מהתחלת דרכם (אף על פי שהם מאמהות שונות). החיבור של זבולון עמהם הוא ברור, כי אף שזבולון היו מלחים ויורדי הים, אין להם גישה אל הים, כי שטחם אינו גובל בים בכלל. הם זקוקים לאשר שהוא השומר על הגבולות ושוכן על חוף הים כדי לגשת אל הים. זה טבעי שהם יהיו עם אשר ששומר על החוף.

○ הקבוצה במרכז – דן, אפרים (ומנשה) ויששכר דן, אפרים (אפשר לקרוא לאפרים ומנשה, יוסף. כך הם מופיעים יחד בספר יהושע – לבני יוסף, לאפרים ולמנשה. מכיון שחצי ממנשה כבר לקחו את חלקם בעבר הירדן, נקרא להם אפרים, אף על פי שבהרבה מובנים הם יחידה אחת.) לבני יוסף ובני דן יש היסטוריה בעייתית. שני השבטים הללו לא היו מרוצים מן החלק שקיבלו בגורלם. לבני יוסף אומר יהושע שאין להם לתלונן אלא יש להם לכבוש את היערות של ההר, זה השטח שלהם והוא שטח נרחב. גם בני דן, אמנם לא התלוננו בפה, אבל מכיון שחשבו ששטחם לא הספיק להם הם חיפשו לעצמם שטח חדש בצפון הארץ והתיישבו גם שם. לשניהם יש דבר משותף עם עבודה זרה – פסל מיכה נוצר בשטח של בני יוסף אבל הוא נגנב על ידי בני דן שהביאו אותו לעיר דן בצפון הארץ. לימים הקימו את שני עגלי הזהב של ירבעם בבית אל, בשטח של אפרים, ובדן, בצפון הארץ. שני שבטים פרובלמטיים כאלו זקוקים לכח רוחני חזק כדי לאזן אותם ולחנך אותם. לתפקיד הזה נבחר יששכר, שנחשבו לתלמידי חכמים. לכן שלשה אלו הם בקבוצה אחת.